

A Fondation Chirac konferenciája a Niger folyó vízgyűjtőjének emberi, környezeti és geopolitikai kihívásairól

A [Fondation Chirac](#) február 2-án este konferenciát rendezett a Niger folyó vízgyűjtő területének emberi, környezeti és geopolitikai kihívásairól. A rendezvény mindazokat a problémákat igyekezett sorra venni, amiket meg kell oldani annak érdekében, hogy biztosítani lehessen a vízgyűjtő területén rendelkezésre álló vízkészlet igazságos és fenntartható használatát. Az esemény szerves folytatását képezte az alapítvány által [tavaly októberben Bamako-ban rendezett fórumnak](#), valamint illeszkedik abba a rendezvény-sorozatba, amit a különböző szervezetek, minisztériumok szerveznek a márciusban Marseille-ben sorra kerülő 6. Víz Világforum, valamint a júniusi riói Rio+20 konferenciát megelőzően. A [SciencesPo-n](#) megrendezett konferencia részét képezte az intézményben folyó oktatási programnak is azáltal, hogy a hallgatóság soraiban helyet foglaló diákokat fogékonnyá tegye a nyugat-afrikai térség ivóvíz-ellátási és szennyvíz-tisztítási problémái iránt, és egyben fölhívja figyelmüket a marseille-i világforum céljaira is.

Az vitaindítót tartó Habib Ouane, Mali energia- és vízügyi minisztere szerint a Niger folyó medencéje egyszerre jelent gazdasági fejlesztési pólust, valamint egy nyugat-afrikai regionális szerveződési egységet, jelenti a határon átnyúló együttműködések területét és természeti erőforrást, aminek jelentős szerepe van a régió ivó- és öntözővíz-ellátásában, stabilitásában.

A Niger vízgyűjtő területén a lakosság 60%-a nem jut hozzá rendszeresen ivóvízhez, miközben a népesség exponenciális mértékben nő, ami folyamatos versenyfutást jelent az idővel a probléma kezelése érdekében. A klímaváltozásnak betudhatóan viszont egyre csökken a természetes csapadék mennyisége, csökken a műtárgyak mögött fölhalmozható, elsősorban mezőgazdasági célra használható víz mennyisége, miközben az urbanizáció miatt egyre nagyobb a szennyezésének mértéke, aminek egyenes következménye az egészségügyi kockázatok növekedése és a járványveszélyek kialakulása. Az mindezekkel párhuzamosan végbemenő ökoszisztéma-degradáció pedig csak tovább súlyosítja a vízminőségi problémákat. Mindezek együttesen azt eredményezik, hogy a vízminőség kérdése a közigazgatási szervek talán legfontosabb problémája lett, aminek nagyon komoly pénzügyi vonatkozásai is vannak – a gondokat csak nemzeti forrásból megoldani a régió országai képtelenek, így a jövőben egyre nagyobb szükség lesz külső források bevonására.

Jacques Bertrand, az [AquaOrbi](#) egyesület elnöke, a Fondation Chirac egyik vezetője szerint ma a szubszaharai Afrikában van a legtöbb ivóvizet nélkülöző ember a világban, 330 millió, ami a világ ilyen népességének egyharmada (ezt követi Dél-Ázsia 222 millióval, majd Kelet-Ázsia 151 millióval, Délkelet-Ázsia pedig 83 millióval) – Észak-Afrikában „csak” 13 millióan nem jutnak tiszta ivóvízhez. A kérdés nem csupán környezeti és emberi, de gazdasági és politikai is, amit csak súlyosbít a népesség növekedése, az urbanizáció és a klímaváltozás – a szubszaharai Afrika népessége a múlt században 100 millióról 700 millióra nőtt – mondta előadásában Jacques Bertrand, a Fondation Chirac vízért és víztisztítási témákért felelős igazgatója. Mindez csak nemzetközi összefogással kezelhető a térségben, ami különösen igaz a Niger vízgyűjtő területére. Ez nem csak a régió kilenc érintett országának egymás közötti kapcsolatára igaz, de egy „Észak-Dél” együttműködést is föltételez a fejlett országokkal. A Niger folyó által érintett kilenc ország létrehozta azt a közös vízügyi ügynökséget ([Autorité du Bassin du Niger](#)), ami 2008-ban megalkotta azt a víz chartát – ezt azóta minden érintett állam ratifikálta -, aminek elsődleges célja a folyó vízének, mint természeti erőforrásnak az igazságos, konfliktus-mentes kiaknázása. A charta működési elve, hogy egyes döntések esetében nemzetek fölötti hatalommal bír, azaz egy ország sem végezhet

saját területén olyan beruházást a többi ország egyetértése nélkül, ami bármilyen formában kihatna az al- vagy felvízi országokra. A kormányok folyamatosan szembesülnek azzal, hogy ezzel együtt folyamatosan egyre nagyobb igényeket kell vízből kielégíteni, amit nem csak a népesség növekedése, de annak nagyvárosokba történő koncentrálódása is okoz. A Niger folyó mentének országai számára a Szenegál folyón kialakított együttműködések, megvalósított projektek sok esetben jelentenek követendő példát, ezek adaptálásában a charta, mint „szupranacionális” szervezet tölthet be érdemi közvetítő szerepet az egyes országok és a nemzetközi finanszírozók között.

A víz – mondta [Habib Ouane](#) miniszter – nem csak az ivóvíz-ellátásban kulcsfontosságú, de az öntözésen keresztül az élelmezés-biztonságban és az energiaigények kielégítésében is. Ez azt teszi szükségessé, hogy az érintett kormányok ezt a három kérdést egymással szoros összefüggésben kezeljék. A nemzeti források azonban – Mali esetében ez kifejezetten igaz – nem teszik lehetővé, hogy a három területen elengedhetetlen beruházásokat biztonsággal végrehajtsák és biztosítani tudják az víz- és energia-szektorban működő szolgáltató cégek fönntartható, biztos működését. A régió országai ezért nagyon nagy reményeket fűznek a marseille-i világfórumhoz, remélve azt, hogy olyan nemzetközi együttműködések indulhatnak, olyan innovatív finanszírozási formák jelennek meg, olyan külső pénzügyi forrásokat tudnak azonosítani, amik érdemi megoldást jelentenek majd ezekre a problémákra. Habib Ouane aláhúzza: jelenleg egyetlen afrikai ország sincs abban a helyzetben, hogy kizárólag saját erőből megvalósítsa a szükséges fejlesztéseket, ezért arra van szükség, hogy olyan formában tudják a nemzeti forrásokat maximálisan módosítani, hogy azok minél hatékonyabban tudjanak hozzájárulni a külső források bevonásához. A segélyek sem jelentenek önmagukban problémát, azok hozzá tartoznak a nemzetek közötti együttműködéshez – véleménye szerint Európa számára a második világháború után a Marshall-terv tette lehetővé azt a fejlődést, aminek köszönhetően az általánosan ismert fejlődés végbemehetett – hasonlóra van szükség Afrikában is. Emellett a Niger teljes hosszában olyan finanszírozási rendszerre van szükség, ami a vállalati lefölözésekkel és a „szennyező fizet” elv alkalmazásával megteremthető az a pénzügyi alap, amivel biztosítani lehet ennek a természeti erőforrásnak a regenerálását. Elsősorban ezzel lehet érdemi külső forrásokat befogadni, a segélyek erre kevésbé alkalmasak. Az ivóvíz-ellátásba szerinte akkor szabad magáncégeket bevonni, „beengedni”, ha garantálni lehet az ivóvíz reális, igazságos árát a lakosság számára. Meglátása szerint a privatizáció nem csodaszer, sok esetben – és így az ivóvíz-ellátásban is – a szigorú szabályok szerint működő állami vagy önkormányzati cégek mindenki megelégedésére biztosítani tudják a közszolgáltatásokat. Ma a világban olyan keresztfüggések alakulnak ki (pl. Kína-Európa) az egyes országok között, ami alól Afrika sem vonhatja ki magát, ebben a helyzetben kell a lehető leghatékonyabban védeni, biztosítani az egyes országok érdekeit.

Olivier Lafourcade, a Világbank volt igazgatója mindehhez hozzátette, a víz problémája nem újkeletű, az elmúlt évtizedekben már hatalmas forrásokat fordítottak erre, mégis a probléma mégis egyre súlyosbodik, és nem is jelent egyedüli gondot, mivel nagyon komoly negatív környezeti folyamatokkal jár együtt, mint például a világméretű erdőirtások jelensége. Megjegyezte, nem a vízellátás biztosítása a legnagyobb probléma, hanem a szennyvíztisztítás – a kettő egymástól elválaszthatatlan, és az elsőt a második fejlesztése tudja kiegyenlített helyzetbe hozni. Megkerülhetetlen a szennyvíztisztítás abból a szempontból is, hogy közvetlen összefüggés van ennek fejlettsége és az egészségügyi helyzet között. A bamakói fórum szerinte érdemben hozzájárult a kérdéskörhöz, megmutatta, mennyire korlátozott egy vízgyűjtő területen az egyes országok mozgásteret és mennyire fontosak a határon átnyúló együttműködések – ennek kereti a Niger medencéjében is megvannak, de tovább kell őket erősíteni és javítani a hatékonyságot.

Marc Gentilli professzor (a Francia Vöröskereszt tiszteletbeli elnöke, a Fondation Chirac egyik igazgatója) is a szennyvíztisztítást helyezte a kérdés középpontjába: szerinte addig nem lehet érdemben sikert remélni a világot sújtó fertőző betegségek elleni küzdelemben, amíg nem oldódik meg a szennyvíztisztítás kérdése és a népesség tiszta ivóvízzel történő ellátása. A víz és az egészségügyi helyzet összefüggése szerinte különösen szoros az aszályos és árvizes időszakok esetében, aminek elsődleges szenvedő alanyai a gyerekek.

André Flajolet, parlamenti képviselő, a marseille-i Víz Világforum előkészítésének egyik felelőse reményét fejezte ki, hogy a fórumon képesek lesznek innovatív partnerségi kapcsolatokat, innovatív finanszírozási eljárásokat fölmutatni és ezzel elősegíteni a probléma globális kezelését. Újdonságnak tartja, hogy az EU önálló szereplőként lesz jelen a fórumon, de sajnálatát fejezte ki azért, hogy az ENSz határon átnyúló vízfolyásokról rendelkező egyezményét (*Convention des Nations Unies sur les cours d'eaux internationaux*) eddig csupán 24 ország írta alá (*köztük hazánk*), míg az életbe lépéshez legalább 35 ország ratifikációja kell. Szerinte akkor lehet sikert remélni a fórumtól, ha azon minél nagyobb arányban részt vesznek az ONG-k, akitől nagyon sokat lehet várni az egyes elképzelések kidolgozásában és gyakorlati megvalósításában egyaránt. Az ivóvíz-szolgáltatás magánkézbe adása vagy köztulajdonban tartása vitájában úgy vélte, ezt nem ideológiai oldalról kell megközelíteni: mindennek az alapja egy szerződés, annak tartalma, betartása és betartatása, a szerződő felek „minősége”.

Somogyi Norbert mezőgazdasági és Tét-attasé, Párizs